

Секція : Фінанси, гроші і кредит

ЯСТРУБЕЦЬКА Л.С.

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет ім.Івана Франка,
м.Львів, Україна*

ДЕМКО В.В.

*Студент магістратури спеціальності «Фінанси і кредит»
Львівський національний університет ім.Івана Франка
м.Львів, Україна*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

ANALYSIS OFFINANCIALRESULTSO FUKRAINIANENTERPRISES

***Анотація:** В статті проаналізовано основні фінансові показники суб'єктів господарювання України впродовж 2010-2014 років за масштабами та видами їх діяльності. Здійснено оцінку складових формування чистого прибутку (збитку) та досліджено вплив збитковості вітчизняних підприємств на економіку країни.*

***Ключові слова:** підприємства, фінансові результати, дохід, прибуток, збиток.*

Вступ. Функціонування будь-якого підприємства в умовах ринку визначається його здатністю генерувати необхідний обсяг прибутку. Саме прибуток є стержнем і головною рушійною силою економіки ринкового типу та основним спонукальним мотивом діяльності підприємців. Прибуток є основним джерелом фінансування витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства та джерелом формування доходів державного бюджету. Тому в зростанні прибутку суб'єктів господарювання зацікавлені як підприємства, так і держава. В умовах економічної невизначеності, політичної нестабільності та військових дій на сході України, залучити в національну економіку іноземні інвестиції надзвичайно важко, тому важливим є акумулювання внутрішнього ресурсу. Однак, впродовж останніх років близько 35% підприємств є

збитковими, а сукупний фінансовий результат усіх вітчизняних суб'єктів господарювання – від'ємною величиною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним аспектам управління прибутком підприємств присвячені наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема І. О. Бланка, Г.Г. Кірейцева, Г.В. Нашкерської, О.О. Непочатенка, А.М. Поддєрьогіна, О.О. Терещенка, та багатьох інших.

Постановка завдання. Водночас чимало аспектів цієї складної та багатогранної проблематики ще потребують доопрацювання та уточнення. Крім того, в умовах нестабільної економічної та політичної ситуації в країні актуалізується потреба дослідження діяльності вітчизняних підприємств з метою виявлення та усунення чинників негативного впливу на їх фінансові результати.

Результати. В умовах ринкової економіки діяльність суб'єктів господарювання спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди, що відображається в отриманих фінансових результатах. Останні характеризують усі сторони діяльності підприємства – рівень його технологій та організації виробництва, ефективність системи управління, контроль за рівнем витрат тощо. Фінансовий результат підприємства, виявлений у формі прибутку або збитку, відображає ефективність його операційної, фінансової, інвестиційної діяльності та служить основним критерієм стратегії суб'єкта господарювання [1, с.7].

Прибуток як економічний показник дозволяє поєднувати економічні інтереси держави, підприємства як господарюючого суб'єкта, працівників і власників підприємства. Об'єктом економічних інтересів держави є частина прибутку, яка виплачується у вигляді податків та обов'язкових платежів. Економічний інтерес підприємства як товаровиробника знаходить своє узагальнення в обсязі прибутку, який залишається у його розпорядженні і використовується для вирішення виробничих та

соціальних завдань. Економічний інтерес працівників підприємства пов'язаний, передусім, з розміром прибутку, який спрямовується на матеріальне заохочення, соціальні виплати та соціальний розвиток [3].

В структурі підприємств України 95,2% займають малі підприємства, 4,7% середні, 0,1% - великі[4]. Впродовж 2014 р. спостерігається різке скорочення загальної кількості суб'єктів підприємництва в Україні на 52346 одиниць або на 13,3% в порівнянні з 2013р., що значною мірою зумовлено політичними подіями на території Донбасу та АР Крим (Державна служба статистики не враховує підприємства на тимчасово окупованих територіях) (див. табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка зміни кількості підприємств України за їх розмірами

Роки	К-ть підприємств	У тому числі					
		великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства	
		одиниць	%	одиниць	%	Одиниць	%
2010	378810	586	0,2	20983	5,5	357241	94,3
2011	375695	659	0,2	20753	5,5	354283	94,3
2012	364935	698	0,2	20189	5,5	344048	94,3
2013	393327	659	0,2	18859	4,8	373809	95
2014	340981	496	0,1	15893	4,7	324592	95,2

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Складні політичні обставини спричинили негативні економічні наслідки, що зумовили, своєю чергою, зростання загальної суми збитків підприємств та підвищення рівня безробіття. Так, в порівнянні з 2014р. кількість зайнятих зменшилася на 1223 тис. осіб або на 16,5% (див. рис.1). Найбільше зайнятих в промисловості – 2373,4 тис. осіб та оптовій і роздрібній торгівлі – 992,5 тис. осіб[4].

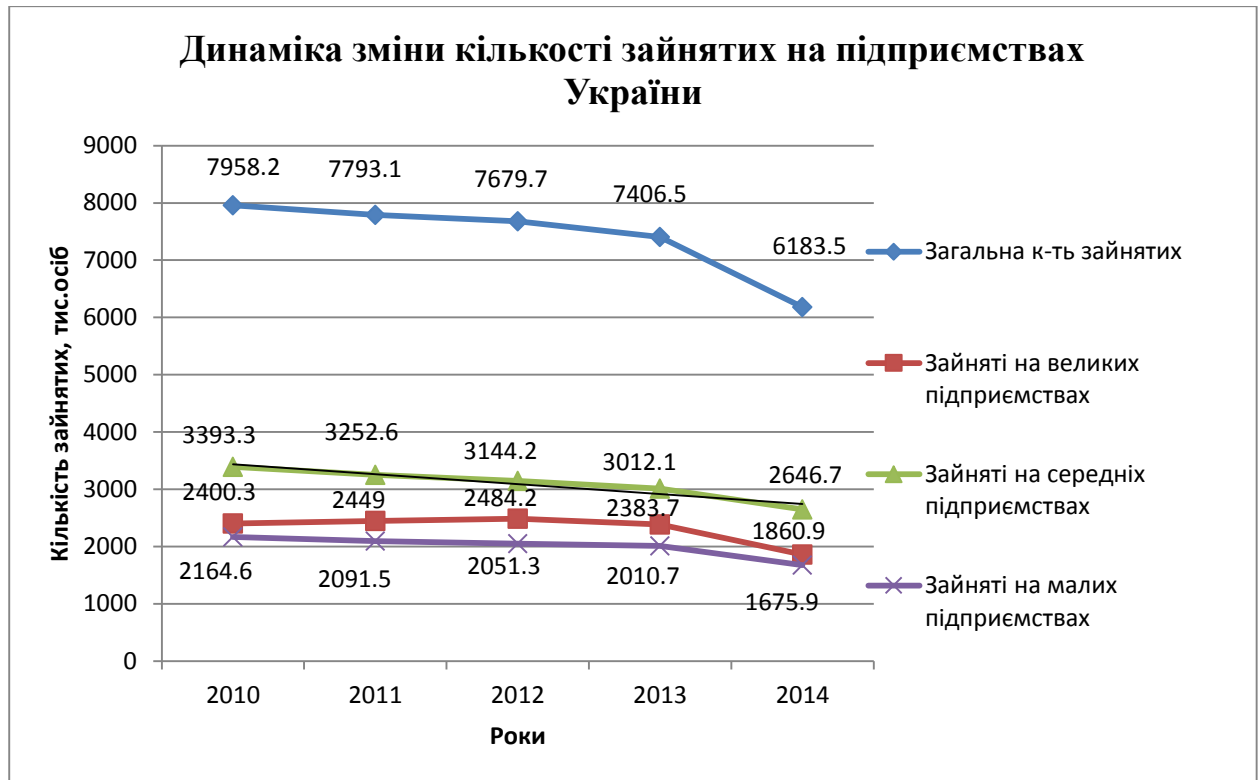

Рис.1. Динаміка зміни кількості зайнятих на підприємствах України

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Витрати на одиницю персоналу є найбільшими на великих підприємствах, що пов'язано як із значно вищим рівнем заробітної плати, так і з вищими витратами на навчання персоналу та більшою кількістю соціальних програм. Найбільші середньомісячні витрати на одиницю персоналу у 2013-2014 р. зафіксовано в галузях мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 7440 грн. та 8407,7 грн. відповідно, інформації та телекомунікацій – 5383,5 грн. та 6134,7 грн., професійній науковій та технічній діяльності – 5304,4 грн. та 5991,5 грн., промисловості – 5029,5 грн. та 5422,5 грн. Найменші середньомісячні витрати на персонал у 2013-2014 р. спостерігались в галузях тимчасового розміщування й організації харчування – 2648,3 грн. та 2766,2 грн. відповідно, охорони здоров'я – 2772,8 грн. та 2843,8 грн., освіти – 2663грн. та 2984,9 грн.

Динаміку зміни середньомісячних витрат на одиницю персоналу подано на рис. 2.

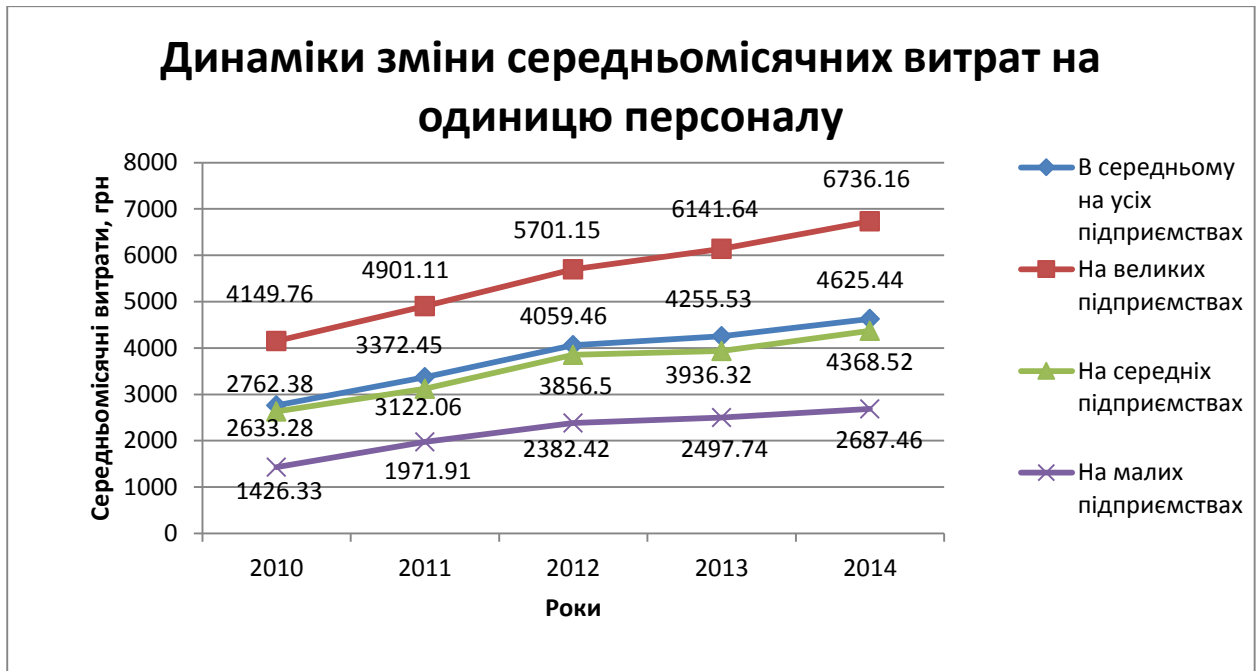

Рис.2. Динаміка зміни середньомісячних витрат на одиницю персоналу

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Основну частину прибутку підприємства становить прибуток від його операційної діяльності, тобто від реалізації продукції, робіт, послуг(див. рис.3) [4].

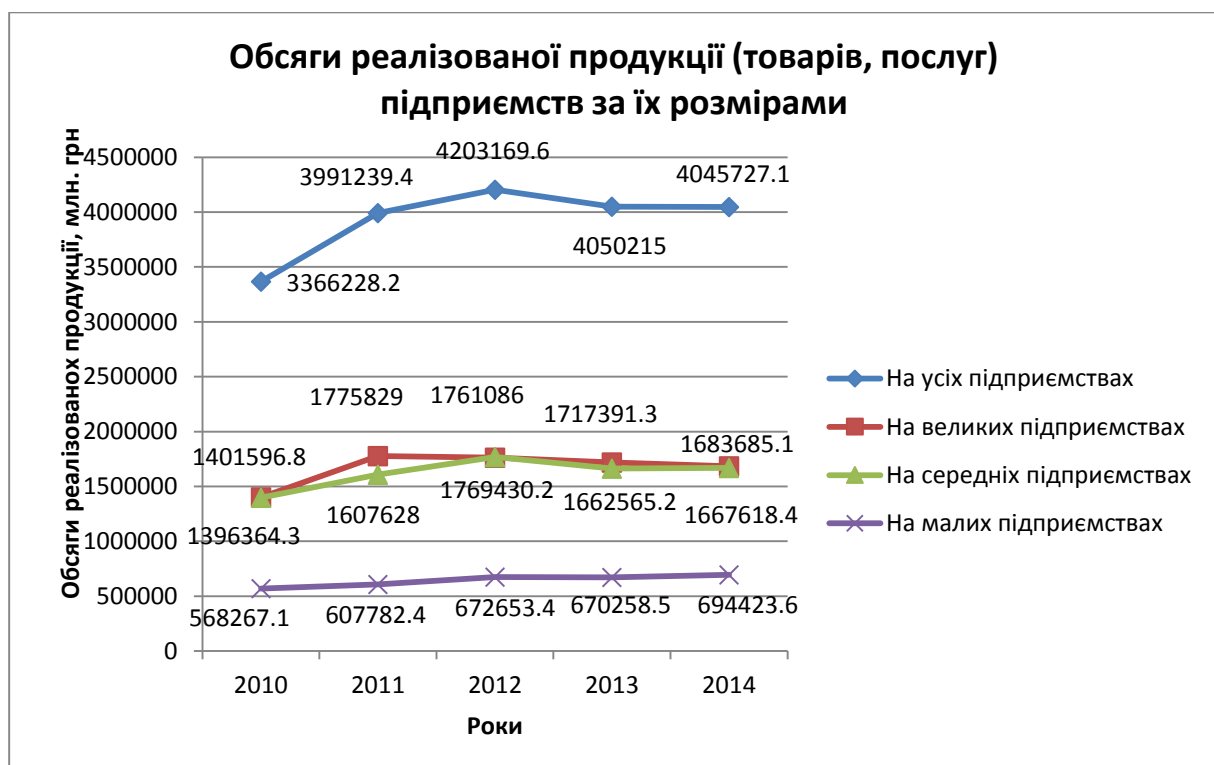

Рис.3. Динаміка зміни обсягів реалізованої продукції підприємств за їх розмірами

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Основну частку продукції реалізують великі та середні підприємства – 1683685,1 млн. грн. або 41,6% та 1667618,4 млн. грн. або 41,2 % від загального реалізованого обсягу продукції у 2014 р. відповідно. В світовій практиці малі підприємства забезпечують від 40 до 70 відсотків валового внутрішнього продукту, в той час, як в Україні частка малих підприємств залишається доволі незначною і становить 17,2% або 694423,6 млн. грн. у 2014 році. Найбільше продукції реалізовується в галузях оптової та роздрібною торгівлі – 1595904,0 млн. грн. або 39,4% до усього обсягу реалізованої продукції, та в промисловості – 1501983,6 млн. грн. або 37,1%.

Динаміку зміни фінансового результату до оподаткування подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Динаміка зміни обсягу прибутку до оподаткування на підприємствах України

Роки	Обсяг прибутку до оподаткування на усіх підприємствах, млн. грн	В тому числі :		
		На великих підприємствах	На середніх підприємствах	На малих підприємствах
2010	54405,7	28471,1	41581,7	-15647,1
2011	118605,6	92572,1	31090,8	-5057,3
2012	75670,2	37182,2	47742	-9254
2013	11335,7	28003,5	8390,1	-25057,9
2014	-558158	-188532,4	-195132,8	-174492,8

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Впродовж останніх років спостерігається значне зменшення обсягів прибутку до оподаткування. Так, в 2014 році лише у 66,1% вітчизняних суб'єктів господарювання даний показник є додатною величиною та становить 236261,1 млн. грн. 33,7% підприємств одержали збитки на суму 794419,1 млн. грн. Своєю чергою зменшуються як обсяги надходжень податку на прибуток до державного бюджету, так і питома вага цього показника в структурі доходів державного бюджету та в структурі ВВП.

Якщо в 2012-2013 роках питома вага податку на прибуток становила 16,1%, то в 2014р. – 11,3% . У 2014р. до державного бюджету надійшло 39,9 млрд. грн. податку на прибуток підприємств, що на 26,5% менше за показник попереднього року. Від’ємну динаміку надходжень податку на прибуток засвідчили підприємства усіх форм власності. Обсяги надходжень податку, сплаченого до бюджету суб’єктами господарювання державної форми власності, скоротилися на 2,2 млрд. грн., або на 33,9%, підприємствами з іноземним капіталом – на 2,8 млрд. грн., або на 21,5%, банками та страховими компаніями – на 0,2 млрд. грн., або 6,5%, приватними підприємствами – на 8,0 млрд. грн., або на 26,4%[5,с.29-30]. Однією з причин такого скорочення може бути авансова сплата податку з огляду на результати попереднього року. Разом з тим, основною причиною, безумовно, є негативні економічні наслідки.

В порівнянні з 2012 р. Частка податку на прибуток в структурі ВВП зменшилась майже вдвічі з 3,9% до 2% у 2014 р., що свідчить про зниження його вагомості та про перекладання тягаря оподаткування на населення.

Особливості формування чистого прибутку на підприємствах України за доходами і видатками подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Формування чистого прибутку підприємств України, млн. грн.

Роки	Чистий дохід від реалізації продукції	Інші операційні доходи	Інші доходи	Разом чисті доходи	Операційні витрати	Інші витрати	Витрати усього	Чистий прибуток (збиток)
2010	3290885,2	594858,9	482916,7	4368660,8	3784944,6	529310,6	4354754,7	13906,1
2011	4051233,7	781514,1	490408,6	5323156,4	4645957,3	558593,5	5255357,8	67797,9
2012	4172348,1	369375,3	574180,5	5115904,6	4394308	645925,6	5080837,3	35067,3
2013	4057010,5	298407,7	338695,2	4694121	4245023,7	437754	4716960,7	-22839,7
2014	4851347,5	452885,2	406571,6	5710812	5429283,7	839678,5	6294597,9	-583785,9

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

Незважаючи на збільшення чистих доходів вітчизняних суб'єктів господарювання у 2014 р. на 21,7% або 1016691 млн. грн., їхні сукупні витрати збільшилися на 33,4% або 1577637,2 млн. грн., зокрема операційні витрати, що включають виробничу собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати, збільшилися на 1184260 млн. грн. або 27,9% у порівнянні з попереднім періодом.

Динаміку зміни чистого фінансового результату підприємств України подано на рис. 4.

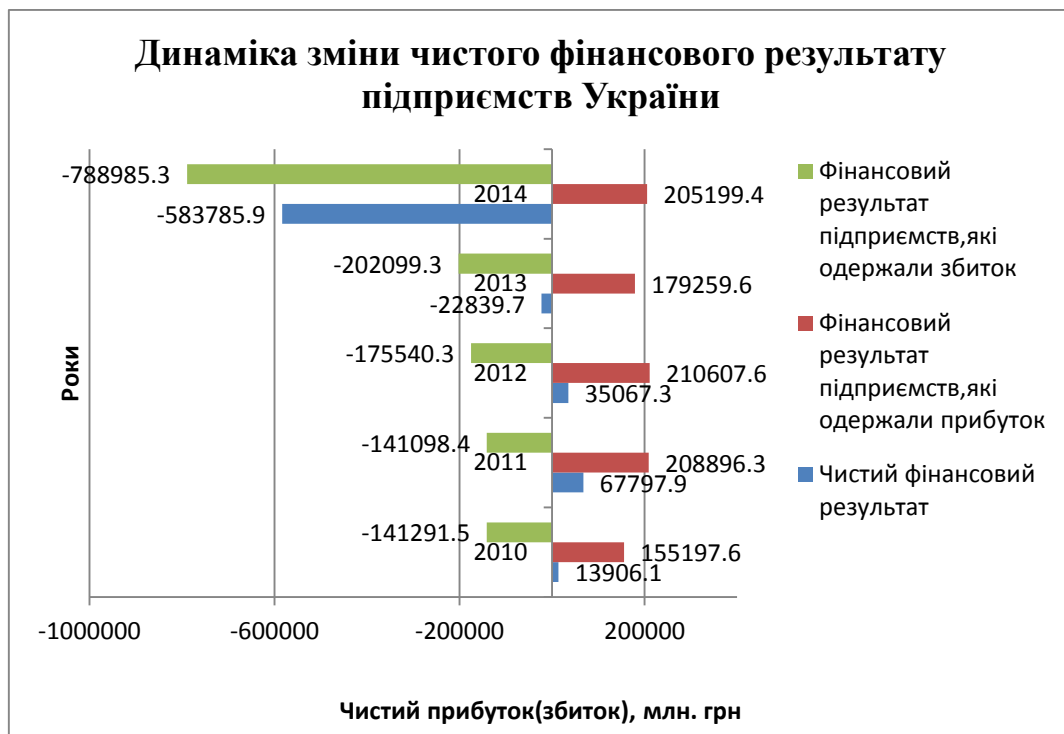

Рис.4. Динаміка зміни обсягів чистого фінансового результату

Джерело: зроблено авторами на основі даних Державної служби статистики України

У 2014р. підприємства України отримали 583785,9 млн. грн. збитків. Лише два види економічної діяльності були рентабельними – сільське, лісове, рибне господарство, де 84,1% підприємств отримали чистий прибуток в розмірі 51259,5 млн. грн., а загальний фінансовий результат з врахуванням збиткових підприємств становив 20325,9 млн. грн., та освіта з чистим прибутком в розмірі 65,1 млн. грн. Найбільш збитковими видами

економічної діяльності є промисловість – 174488,3 млн. грн. збитку у порівнянні з 4181,1 млн. грн. збитку у 2013р., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 134356,5 млн. грн. збитку у порівнянні з 13248,5 млн. грн. збитку у 2013р., операції з нерухомим майном – 99370,3 млн. грн. збитку у порівнянні з 10192,2 млн. грн. збитку у 2013р., професійна, наукова та технічна діяльність – 99361,2 млн. грн. збитку у порівнянні з 8390,3 млн. грн. збитку у 2013р. Серед видів промислової діяльності, найбільш збитковими були переробна промисловість – 133768,5 млн. грн. збитку, зокрема виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 34872,9 5 млн. грн. збитку, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів – 36881,0 5 млн. грн. збитку, машинобудування – 22304,3 5 млн. грн. збитку; та галузь постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 22263,2 млн. грн. збитку. Єдиною рентабельною галуззю промислової діяльності було виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 502,3 млн. грн. чистого прибутку.

Висновки. Негативний фінансовий результат суб'єкта господарювання означає послаблення його конкурентних позицій на ринку, зниження платоспроможності, зростання податкового боргу та, зрештою, може призвести до банкрутства. Отримання значних за розмірами збитків суб'єктами господарювання генерує загрозу зростання рівня безробіття, зниження валового внутрішнього продукту, негативного сальдо торгівельного балансу. Тому з метою максимізації прибутку вітчизняних суб'єктів господарювання на рівні держави повинні забезпечуватись необхідні економічні, правові та політичні умови їх функціонування, а на рівні підприємств – усі зусилля топ-менеджменту повинні спрямовуватись на забезпечення ефективного фінансового управління.

Список використаних джерел:

1. Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування. Монографія. – Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. – 280 с.
2. Організаційно-економічні основи управління прибутком сільськогосподарських підприємств: монографія / В.М. Жмайлов, О.Г. Жмайлова, О.О. Бабицька, Ю. І. Данько, Л.В. Слюсарева – Суми: СНАУ, 2015. – 408 с.
3. МарцинВ.С. Економіка торгівлі: Підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 603 с. [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://pidruchniki.com/ekonomika/ekonomika_torgivli_-_martsin_bc/
4. Офіційна веб-сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Бюджетний моніторинг : Аналіз виконання бюджету за 2014 рік / [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ –II) впровадження», USAID– К.,2015. –77с.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 « Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.